

Ошанова О.Ж.
**Бұқаралық ақпарат құралдары
саласындағы интеллектуалдық
меншікті қорғау**

Бұл мақалада құқықтық журналистиканың теориялық мәселелерінің бір тармағы болып табылатын бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы интеллектуалдық меншікті қорғау мәселесі жан-жақты сарапталып, оның заңдық негіздері талданады.

Бүгінгі күнде көпшіліктің ғана емес, жалпы салалық мамандардың құқықтық сауаттылығын арттыру күн тәртібіне қойылып, әрі қоғам дамуының қажеттілігі ретінде мойындалуда. Еліміздің заңдарына сәйкес журналистер қызмет барысында өз материалдарын дайындау және жариялау кезінде айтарлықтай құқықтарға ие болады. Автор өз мақаласында осы жоғарыда аталған мәселелерді зерттеу нысанына алып, өзіндік тұжырымдар жасаған.

Мақалада БАҚ-тың түрлі салаларының бір жүйеде, бір негізде қолданылу үдерісі (конвергенция) журналистердің, оның ішінде штаттағы және штаттан тыс кәсіби мамандардың авторлық құқықтарының қорғалуын күшейтуді күн тәртібіне қойып отырғандығы да жақсы көрсетілген.

Түйін сөздер: БАҚ, журналист, құқық, интеллектуалдық меншік, авторлық құқық.

Oshanova O.J.
**Protection of intellectual rights
on the media system**

This research evaluates the protection of intellectual rights on the media system. The author in the article shows the features of the creative work of the journalist and the realization of professional special interests in the status of the journalist, which derived from the specificity of its social role.

The article also discusses the most important properties which together distinguish journalism from other professions, and above all about its artistic character and the public service elements. According to the law of the our country in a professional journalist activity when he prepares and publishes materials for mass media has certain special rights and the advantage is clearly demonstrated in this article.

The article also provides an overview on the recently published study about the protection of intellectual rights on the media system.

Key words: mass media, journalist, regulation, law, rights, intellectual property law, of copyright.

Ошанова О.Ж.
**Защита интеллектуального
права в области СМИ**

В предлагаемой статье автор рассказывает о защите интеллектуального права в области СМИ, показывает характерные черты творческой работы журналиста и пути реализации профессиональных интересов и статуса журналиста, которые производны от специфики его социальной роли.

В статье также рассматривается вопрос о тех важнейших свойствах, которые в своей совокупности отличают журналистику от других профессий, и прежде всего – ее творческом характере и элементах публичной службы. По закону Республики Казахстан журналист в процессе подготовки материалов обладает некоторыми особыми правами, и эти преимущества наглядно демонстрируются в данной статье.

В статье также содержится обзор исследований о защите интеллектуального права в области СМИ.

Ключевые слова: СМИ, журналист, интеллектуальное право, закон, авторское право.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ САЛАСЫНДАҒЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІКТІ ҚОРҒАУ

БАҚ саласындағы қызмет кезінде интеллектуалдық меншікке қатысты мәселелер әрқашанда туындап отырады, ол – заңдылық.

Ақпарат және шығарма. Ақпарат құралдары саласында ең алдымен азаматтық құқық нысанының екі түрімен жиі ұшырасамыз, біріншісі – меншік құқығының нысаны ретіндегі ақпаратпен, екіншісі – ерекше құқық нысаны болып танылатын туындылар. Электрондық БАҚ-та бұл жүйеге төмендегідей сабақтас құқықтардың нысаналары қосылады: орындаушылық, фонограммалар, эфирлік және кабельдік хабар тарату жүйелерінің бағдарламалары.

Мерзімді баспасөз басылымдарындағы авторлық құқық нысандарын жүйелейтін болсақ, оларды былайша жіктеуге болады:

а) редакцияның штаттағы қызметкерлерінің жазған әдеби туындылары (қызметтік туындылар);

ә) штаттан тыс тілшілер мен авторлардың әдеби туындылары;

б) басылымды типографиялық өңдеу кезіндегі беттеу және т.б. жұмыс түрлері.

Мерзімді басылымдарда қоғам өмірінде күнделікті болып жатқан оқиғалар туралы ақпараттар басылып жатады. БАҚ-та жарияланған басқа мәтіндерден ерекшелігі, жаңалықтар шығармашылық ізденістің жемісі болып табылмайды, яғни автор деректерді талдап немесе баяндап жатпайды, өзінің жеке қолтаңбасын қалдырмайды. Әрине қажетті ақпараттарды жинау көп күш жігерді және уақытты қажет етеді, жаңалықтардың еркін таратылуы азаматтардың ақпаратқа деген еркін қолжетімділігі құқығымен түсіндіріледі, яғни нақтырақ айтсақ, ақпараттар авторлық құқық нысаны ретінде мойындалмайды. ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы Заңының» (ҚР 1996 жылғы 10 маусым) 8-бабында авторлық құқық объектілері болмайтын туындылар қатарына «оқиғалар мен фактілер туралы ақпараттық сипаттағы хабарлар» енгізілген.

Заң бойынша «ресми құжаттар (заңдар, сот шешімдері, заң әкімшілік, сот сипатындағы және дипломатиялық сипаттағы өзге де мәтіндер), сондай-ақ олардың ресми аудармалары» авторлық құқықты қорғаудың нысанына кірмейді. Нақтырақ айтсақ, мұндай мәтіндерді БАҚ-та жариялауға еркіндік берілген, яғни

шек қойылмайды. Алайда, кәсіби журналистердің жоғарыда аталған Заңға сәйкес ескеретін бір тұсы бар, егер сот шешімін жариялау немесе парламенттегі пікірсайыстар туралы есептерді жазу барысында журналист оларды іріктеу және қалың көпшілікке ұсынудың пішінін таңдау кезінде өзіндік қолтаңбасын қалдырса, онда бұл мәтіндердің авторлық құқық нысанына алынатынын естен шығармау керек.

БАҚ саласында көп дау тудыратын мәселелердің бірі, ол – *сұхбаттың авторлық құқықтық табиғаты*. Бұл туралы Заңдарда нақты шешімдер көрсетілмеген, алайда сұхбаттағы сұхбат алушы мен сұхбат берушінің авторлық құқықтары туралы ғалымдар мен заңгерлер түрлі көзқарасты ұстанады. Мәселен, ресейлік ғалым А.П. Сергеев «бұл жерде сұхбат сияқты әдеби туындының құрылуына сұхбат алушы және сұхбат беруші қандай үлес қосты, осыны ескеру керек» десе, ал В.А. Дозорцева бастаған ғалымдар «сұхбатқа деген авторлық құқық сұхбат берушіге және оны ұйымдастырған тұлғаға тиесілі, жауапкершілікті екеуі бірлесе көтереді, екеуі серіктес авторлар болып табылады, егер де екеуінің арасында басқа да келісім шарт болмаған жағдайда. Сұхбатты пайдалану тек сұхбат берушінің рұқсатымен ғана жүзеге асырылады» деген тұжырым жасайды (1).

Екі пікірмен де келіспеске болмайды. Шынында да туынды ретінде сұхбат журналист пен сұхбат берушінің өзара шығармашылық қарым-қатынасы негізінде туындайды. Алайда олардың қосқан үлесі әр түрлі деңгейде болуы мүмкін. Мысал ретінде екі жағдайды алайық. *Біріншісі*, журналист сұхбат берушінің әрбір ойын суыртпақтап, оны мақұлдатып, сол алынған жауап мазмұны негізінде мәтін жазады. Бұл орайда журналистің сұхбат алу барысындағы үлесінің қомақты екенін аңғаруға болады, яғни әңгіменің барысын бір арнаға бұрып, сұхбат берушінің ойын нақтылайды және одан алған мәліметтерін жүйелейді. Ал сұхбат берушінің шығармашылық үлесіне келер болсақ, оның тұлғалық бейнесі жауаптарының мазмұнына тәуелді болады. Егер жауаптары тек ақпараттық (мысалы, өрт сөндіру маманы орын алған өрт оқиғалары туралы мәліметтерді жарияласа) немесе біртектес мазмұнда болса, онда сұхбат беруші серіктес болып мойындалмайды. *Екінші жағдай*: журналистің ұсынысы бойынша сұхбаттасушы адам өзінің мақаласын береді, ал сұхбат алушы мақаланың мазмұнына сай сұрақтарды ара-арасына кіріктіріп, тиісті бөлімдерге бөліп, сұхбатқа айналдырады.

Бұл жағдайда журналист редактордың рөлін атқарады, автор ретінде мойындалмайды және серіктес автор да бола алмайды.

Жалпы алғанда сұхбатты серіктес авторлар еңбегінің жемісі деп қараған жөн сияқты, яғни сұхбат шын мәнінде екі адамның шынайы әңгімесі мен шығармашылық үлесінің, әрі жауапкершілікті тең сезінуінің нәтижесінде туындаса, онда ол біртұтас дүние деп мойындалар еді. Ескеретін мәселе, сұхбатты қолдану құқығын сұхбат алушы да және сұхбат беруші де бірлесіп қолдана алады, ал серіктес авторлардың біреуінің негізсіз, нақты бір себепсіз бірлескен туындыны қолдануға шектеу қоюына болмайды. Бұл туралы ҚР «*Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы Заңының*» (10-бабында «Тұтас алғанда туындыны пайдалану құқығы тең авторларға ортақ. Тең авторлардың өзара қатынастары олардың арасында жасалған келісім арқылы белгіленуі мүмкін. Егер тең авторлардың туындысы бөлінбейтін біртұтас дүние болса, тең авторлардың бір де бірінің туындыны пайдалануға жеткілікті негіздері болмайынша тыйым салуға құқығы жоқ» – деп көрсетілген.

Бұл мәселеде көңіл аударатын жайт, егер журналист сұхбатты редакцияның тапсырмасы бойынша әзірлесе, яғни қызметтік міндетінің бірі ретінде атқарса, онда туындының құқықтық табиғаты күрделенеді, яғни сұхбат редакция үшін қызметтік құқық нысаны болып танылады. Алайда сұхбат алушы үшін бұл оның құқықтық жауапкершілігін өзгертпейді, журналист туындының серіктес авторы болып қалады, оған қатысты қызметтік құқық деп мойындалмайды, осылайша ол барлық құқықтарының сақталуын талап ете алады.

Редакциялық почта

БАҚ-тың өз оқырмандарынан, тыңдармандарынан және көрермендерінен келген хаттары ақпарат алудың көзі ғана емес, ол аудиториямен кері байланыс жасаудың тиімді тәсілі де болып табылады. ҚР «*Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы*» Заңына (15-бап) сүйенсек, автордың өз туындысына қатысты мынадай мүліктік емес жеке құқықтары болады:

1) *туындының авторы деп танылу құқығы және оны тануды, соның ішінде, егер іс жүзінде мүмкін болса, туынды кез келген жария пайдаланылған кез келген жағдайда оның даналарына автордың есімін тиісті түрде көрсету арқылы тануды талап ету құқығы (авторлық құқық);*

2) туынды пайдаланылған кез келген жағдайда оның даналарына автордың шын есімінің орнына лақап есімін (бүркеншік есімін) көрсету және соны талап ету немесе есімін көрсетуден бас тарту құқығы, яғни жасырындық (есімі аталу құқығы);

3) туындының атауымен қоса, оған қол сұғылмаушылық құқығы, туындыны кез келген жолмен бүлдіруге, бұрмалауға немесе өзге жолмен өзгертуге, сондай-ақ автордың абыройына немесе беделіне нұқсан келтіре алатын басқа кез келген қол сұғушылыққа қарсы әрекет ету құқығы (автордың беделін қорғау құқығы).

Бұл Заңға сәйкес автор өзінің туындысының бүркеншік атпен және тақырыбымен қоса мазмұнының еш өзгеріссіз жариялануын редакциядан талап етуіне болады. Яғни басылым редакциясы оқырманнан келген хаттың мазмұнын тек автордың келісімімен ғана өзгерте алады деген сөз. Алайда тәжірибе жүзінде бұл заңдылықтар көбіне сақтала бермейді, оқырманның өз хатын басылымға жіберуінің өзі өз туындысының жариялануына мүдделілігі деп түсініледі де, хаттың жариялануына автордың келісімі сұрала бермейді. Сонымен қатар хат мәтінін өзгертуге қатысты да автордан рұқсат алынбайды.

Ең басты ескеретін жайт, ҚР «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңының 17-бабына сәйкес «Оқырмандар хаттарын жариялау кезінде олардың мәтінін қысқартуға және оның мазмұнының мағынасын бұрмаламай редакциялауға жол беріледі».

Ресей Федерациясының «БАҚ туралы Заңында» (1-бөлім, 42 бап) авторлық туынды мен хаттардың ара-жігі ашылып көрсетілген. Онда редакция авторлық туындыны қарастырғанда барлық құқықтарды сақтауға міндеттеледі және редакция автормен туындыны жариялаудың шарттары мен қолданылу мақсатын (туындының көлемі мен жариялану мерзімі, бүркеншік есімді пайдалану немесе құпия сақтау) бірлесе талқылауы тиіс.

Ал оқырман хаттарына келсек, бұл орайда екі елдің заңдары бір үдеден шығуды көздейді, яғни біздің еліміздің заңында (17-бап) «Егер заңда өзгеше көзделмесе, бұқаралық ақпарат құралы редакциясын ол қабылдамай тастаған материалды жариялауға ешкімнің де міндеттеуіне құқығы жоқ» – деп көрсетілсе, ал Ресей Федерациясының заңында (1-бөлім, 42 бап) «Редакция не обязана отвечать на письма граждан и пересылать эти письма тем органам, организациям и должностным лицам, в чью компетенцию входит их рассмотрение».

Никто не вправе обязать редакцию опубликовать отклоненное ею произведение, письмо, другое сообщение или материал, если иное не предусмотрено законом» – деп айқындалған.

Журналистік туынды және авторлық құқық

Еліміздің заңдарына сәйкес журналистер қызмет барысында өз материалдарын дайындау және жариялау кезінде айтарлықтай құқықтарға ие болады. Мәселен, ҚР «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңының 20-бабына сәйкес, «өзі дайындаған хабарлар мен материалдарға қолын қойып, шартты атын (бүркеншік атын) көрсетіп таратуға; материалдың мазмұны редакциялық түзетуден кейін журналистің жеке сөзіне қайшы келсе, оған өз қолы қойылып жариялануынан бас тартуға; авторлық және ақпарат көздерінің құпиясы соттың талап етуімен жарияланған жағдайларды қоспағанда, бұл құпияларды сақтауға құқығы бар». Ал ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңына (14-бап, 2 тармақ) сүйенсек, «қызметтік туындыға мүлктік (айрықша) құқықтарға жұмыс беруші ие болады», яғни «Қызмет бабында міндеттерді немесе жұмыс берушінің қызметтік тапсырмасын орындау тәртібі бойынша жасалған туынды авторының мүлктік емес жеке құқығын қызметтік туынды авторы иеленеді». Нақтырақ айтсақ, журналистің қызметтік туындысын қолдану немесе иелену құқығы автордың емес жұмыс берушінің үлесіне бұйырады. Алайда бұл жерде аталған заңның 14-бап, 2 тармағындағы мына ережені ескеру керек: «Қызмет бабындағы міндеттерді немесе жұмыс берушінің қызметтік тапсырмаларын орындау тәртібімен энциклопедияларды, энциклопедиялық сөздіктерді, ғылыми еңбектердің мерзімді және жалғастырыла беретін жинақтарын, газеттерді, журналдарды және басқа да мерзімді басылымдарды жасауға бұл баптың ережелері қолданылмайды». Тұжырымдап айтар болсақ, журналистің мерзімді басылым беттерінде жарияланатын туындысын даярлау және жариялау барысында оның шығармашылық еркіндігі мен кәсіби құқығы сақталады деген сөз.

ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңына (1996 жылғы 10 маусым) сәйкес автор деп шығармашылық еңбегімен ғылым, әдебиет, өнер туындысын жасаған жеке тұлға танылады (2-бап, 1 тармақ). Газет-журналдардың редакциялары, ақпарат агенттіктері заңдық тұлғалар болып танылады да, олар

автор деп мойындалмайды. Алайда, заң оларға мүлкітік авторлық құқықтың өтуіне мүмкіндік береді. Мұндай жағдай қызметтік және құрамдас туындыларды жасау кезінде іске асырылады. Қызметтік міндеттерді немесе жұмыс берушінің тапсырмасын орындау кезінде жасалған туындының иегерлерінің авторлық құқығы туралы мәселе «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңында былайша анықталған: Қызмет бабында міндеттерді немесе жұмыс берушінің қызметтік тапсырмасын орындау тәртібі бойынша жасалған туынды авторының *мүлкітік емес жеке құқығын қызметтік туынды авторы иеленеді* (14-бап, 1 тармақ); Егер жұмыс беруші мен автор арасындағы шартта өзгеше көзделмесе, *қызметтік туындыға мүлкітік (айрықша) құқықтарға жұмыс беруші ие* болады (14-бап, 2 тармақ). Мұндай құқықтардың өзара алмасуы жұмыс беруші мен журналистің өзара жасаған еңбек келісім-шарты негізінде іске асырылады.

Бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланатын туындылардың көпшілігі штаттағы журналистерге тиесілі. Бұл журналистердің барлығы редакциямен еңбек құқық шартын жасасқандар және олардың туындылары жалпы ережеге сәйкес қызметтік туындылар деп танылады. Осы негізде қарастыра болсақ, осы аталған туындылардың барлығын қолдану құқықтары, сонымен қатар оларды көшіріп басу құқығы редакцияның құзырындағы іс болып табылады.

Авторлық құқық туралы заңда «редакция» деген түсінік жоқ, дегенмен «БАҚ туралы Заңдағы» «редакция» сөзінің «баспагер» деген түсінікпен мағыналас екенін айта кеткіміз келеді, оны заңдар негізінде дәлелдер болсақ, мәселен «БАҚ туралы Заңда» (7-бап, 1 тармақ) «редакция меншік иесінің тапсыруы бойынша бұқаралық ақпарат құралын әзірлеуді және шығаруды (эфирге шығаруды) жүзеге асырады» делінсе, ал «баспагер – бұқаралық ақпарат құралының өнімін өндіруді материалдық-техникалық жағынан қамтамасыз етуді жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға» (9-бап, 1 тармақ) деп көрсетілген. Нақтылай кетсек, «БАҚ туралы заң» бойынша қолданылатын редакция түсінігі мен «Авторлық құқық туралы заңында» айтылатын баспагер сөзінің түпкі қолданылу мағынасы бір, өйткені екеуінің де түпкі мақсаты мерзімді басылымдарды әзірлеу және шығару. Сондай-ақ радио мен телевизия саласындағы сабақтас құқықтардың нысанына кіретін хабарларды әзірлеу және тарату құқығы, оларды материалдық-техникалық тұрғыдан жабдықтаушы кәсіпорындарға емес, эфирлік және кабельдік хабар тарату ұйымдарына беріледі.

БАҚ-тың түрлі салаларының бір жүйеде, бір негізде қолданылу үдерісі (конвергенция) журналистердің, оның ішінде штаттағы және штаттан тыс кәсіби мамандардың авторлық құқықтарының қорғалуын күшейтуді күн тәртібіне қойып отыр. Журналистердің газет-журнал беттерінде жарияланған материалдары көшіріліп басылып қана қоймай, сандық пішінде де қолданыла бастады. Бұл үдеріс көп жағдайда автордың келісімінсіз және оған тиісті еңбекақысы төленбей іске асырылып жатады. Интернеттің пайда болуымен бірге журналистердің туындыларын еш рұқсатсыз пайдалану тәжірибесі жиілеп кетті және оны реттеу жолдары қарастырылмай отыр.

Журналистік туындылардың авторлық құқығын қорғау мәселесі күн тәртібінде тұр. Ұлыбританияда газет баспагерлері басылымдарда жарық көрген туындыларды қолдануға рұқсат беретін Газеттік Лицензиялық агенттігін (Newspaper Licensing Agency Ltd.) құрған. Ал АҚШ-та бұл мәселелерді шешумен Жазушылардың ұлттық одағы аясында құрылған туындыға құқық беру Авторлық Регистрі және клирингтік палатасы айналысады. Мұндай жеке мүшелікке өту бағытына негізделген авторлық қоғамдар журналистердің, сонымен қатар штаттан тыс тілшілердің мүлкітік және мүлкітік емес құқықтарын тиімді түрде қорғай алады. Қазіргі таңда Интернет жүйесінде журналистік туындыларды қолдану мәселесін реттеу үшін халықаралық деңгейде газет материалдарын әзірлеушілердің бірлескен жүйесін құру (PRESS MARK) төңірегінде жұмыстар атқарылуда.

Мерзімді басылымдар авторлық құқықтың негізгі нысанасы ретінде

Қазіргі ғылымда мерзімді басылымдарды «ұжымдық еңбектің жүйесі» ретінде қарастыру орын алған, өйткені ондай туындыларды құрастыру нақты белгіленген авторлардың қатысуынсыз атқарылады деп ұғынылады (мысалға, антологиялар, дайджестер), дегенмен бұл түсініктің мағынасын түсіну ауқымдырақ болып отыр, яғни бүгінгі күнде туынды ұжымдық еңбек жемісі деп саналуы үшін ол ұжымдағы әріптестерді бір мақсатта жұмылдырып, олардың әрқайсысының шығарманы әзірлеуде қосқан шығармашылық үлесін айыру мүмкін болмастай етіп тоғыстырып, біртұтас материал әзірлеу жауапкершілігін және белсенділігін мойнына алған заңдық тұлғаның басқаруымен шығару аздық етеді, сонымен қатар әр адамның жекелей

қосқан шығармашылық үлесі біртұтас жүйеде жұтылып кетпейтіндей айқын көрініс табумен қоса, әрі үндестік тауып тұруы керек.

Еліміздің авторлық құқық туралы заңында (ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңы, 7-бап, 3 тармақ) газет-журналдарды ұжымдық емес, құрама туындылар жиынтығы деп қарастырады. Заң бойынша газеттер, журналдар және басқа да мерзімді басылымдар материалдарды іріктеу және орналастыруды жүзеге асыру үдерістері шығармашылық (құрастырушылық) еңбек нәтижесі болып табылатын құрамдас туынды санатына жатқызылады. Заңның 11-бап, 2 тармақшасына сәйкес мерзімді басылымдарды жарыққа шығаратын баспагерге мұндай басылымдарды тұтас пайдалануға айрықша құқық беріледі. Баспагер мұндай басылымдарды кез келген жағдайда пайдаланса да өзінің атауын көрсетуге немесе оны көрсетуді талап етуге құқылы. Өйткені бұл басылымдар құрамдас туындылар ретінде авторлық құқықтың нысаны деп есептеледі, осыған орай оларды пайдалануға берілген баспагерлердің (редакцияларға) айрықша құқықтары осы Заңның 16-бабында санамаланып көрсетіл-

ген барлық мүлктік құқықтарды да (туындыны қайта шығару, туындының түпнұсқасын немесе даналарын кез келген әдіспен тарату, туындыны жария көрсету, туындыны жария орындау, туындыны жария хабарлау, туындыны аудару, өңдеу, туындыны жалпы жұрттың назарына жеткізу) иеленуді көздейді. Нақтырақ айтсақ, басылымдардың редакциялары басқа адамдардың басылымды толық немесе жартылай (мысалға, газет материалын көшіріп басу) пайдалануына рұқсат бере алады.

Редакция баспагер ретінде төмендегідей құқықтарды иелене алады: біріншіден, басылымның нақты бір санын толығымен қолданудағы немесе пайдаланудағы айрықша құқығы; екіншіден, еңбек келісім-шарты негізінде жазылған қызметтік туындыларды пайдалануға деген айрықша құқық; үшіншіден, авторлық келісім-шарттар негізінде жазылып алынған басқа да туындыларды пайдалану құқығы.

БАҚ саласындағы қызмет кезінде интеллектуалдық меншікке қатысты мәселелердің туындап отыратыны заңдылық, оны сауатты заңдар негізінде реттеп қана қоймай, қажет болса жетілдіріп отыру керектігін өмір көрсетіп отыр.

Әдебиеттер

- 1 Проблемы интеллектуальной собственности в Гражданском кодексе России: Материалы международной научно-теоретической конференции // Труды по интеллектуальной собственности. – Т. I. – С. 69.
- 2 Қазақстан Республикасының «БАҚ туралы Заңы» / adilet.zan.kz сайты
- 3 Федотов М. Прововые основы журналистики. – М.: Гуманит. Изд. Центр Центр ВЛАДОС, 2002. – 157 с.
- 4 ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңы, 1996 жылғы 10 маусым, / adilet.zan.kz сайты
- 5 Закон Российской Федерации о средствах массовой информации, 27 декабря, 1991 год, №2124-1

References

- 1 Problemy intellektualnoi sobstvennosti v Grazhdanskom kodekse Rossyy// Trudy po intellektualnoi sobstvennosti. T. I. M., S. 69
- 2 Kazakhstan Respublikasynyn “BAK turaly Zany”/ adilet.zan.kz saity.
- 3 Fedotov M. Provovye osnovy zhurnalistiky. – M.: Gumanit. izd. Centr VLADOS, 2002. – 157 str.
- 4 Kazakhstan Respublikasynyn avtorlyk kutyk turaly Zany, 1996 zhyl 10 mausym / adilet.zan.kz saity.
- 5 Zakon Rossiiskoy Federacy o sredstvah massoboyinformatcy, 27 dekabr,